

EMERGENT

FRANZ ANAÏS
CATHÉRINE CLAEYÉ
ADAM LEECH

BEZOEKERSGIDS

Drie schilders.
Drie solotentoonstellingen.
Drie idiomen.

Volgende teksten werden geschreven door de bevoorrechte toehoorder van drie gesprekken tussen een curator en drie heel verschillende schilders.

Roxane Baeyens

Franz Anaïs, voorheen videokunstenaar en actief onder een andere naam, toont in Emergent, in wat zijn allereerste solotentoonstelling is, een reeks schilderijen die het resultaat zijn van een jarenlang experimenteel denk- en werkproces. “Schilderkunst is voor mij in dit proces als medium een verrassing gebleken,” licht de kunstenaar mij toe in onze autorit naar Veurne. De reeks van in totaal 12 schilderijen kwam op een vrij korte termijn tot stand, “in een vlaag van geconcentreerde energie,” aldus Anaïs. De schilderijen zijn ontstaan vanuit een noodzaak. “Ik heb er betrekkelijk lang over gedaan om mijn ‘ding’ te vinden. Wat mij bijvoorbeeld mateloos frustreerde aan het medium video, is dat techniek en tentoonstellingscondities dermate het werk bepalen. Ik had eenvoudigweg nood aan een direct medium waarin ik altijd kon werken.” Na enkele experimenten met de collage-techniek vond Anaïs een thuishaven in de schilderkunst.

Tweedimensionaal, maar heel materieel, vibreren de doeken de ruimte in. Anaïs’ schilderijen staan in belangrijke mate in relatie tot het lichaam van de toeschouwer. Ze zijn als het ware een aanslag op diens zenuwstelsel. Het grotere formaat draagt daar zeker toe bij, “maar ook het ene vluchtpunt waarnaar je visueel gezogen wordt,” merkt Frank Maes op. En dan is er nog het bijzondere kleurenpalet: fel, vibrerend, levendig, maar tegelijkertijd ook geweld aandoend. “Kleur en vorm duiken in één transformatieproces,” aldus de curator. Het kleurenpalet is overigens opnieuw ontstaan vanuit

een noodzaak, een concrete situatie, namelijk dat de kunstenaar in de donkere kelder van zijn huis werkt.

In de creatie van deze schilderijen heeft Franz Anaïs in eerste instantie een instinctief ingegeven, directe schilderijstijl gehanteerd, in tweede instantie heeft hij, als reactie of respons op die eerste laag, telkens een reeks meer bedachtzame schilderij-kunstige ingrepen uitgevoerd. De schilderijen worden bijgevolg alle gekenmerkt door een dualiteit tussen twee structuren. In een eerste fase maken een horizontaal en een verticaal vlak de basis uit van de ruimtelijke opbouw, een scène waarrond zich een bepaalde atmosfeer creëert, een set waarop zich elementen vasthechten en figuren positioneren. Deze laag is op een overwegend instinctieve en gestuele wijze geschilderd. Vervolgens, in een tweede fase, voegen geometrische elementen zich in het beeld. Deze dualiteit creëert een zekere spanning: “Het schilderij als venster op een virtuele ruimte ten opzichte van het schilderij als tweedimensionaal vlak,” verklaart Frank Maes. De curator verwijst daarbij naar de in de renaissance ontwikkelde, perspectivische setting, die een manier is om de wereld te ordenen, om de relatie tussen het ‘ik’ en het ‘niet-ik’ te organiseren. De kunstenaar creëert een theater, een kader, een venster waardoor men naar iets kijkt. Zo wordt het bekeken ‘object’ en de kijker ‘subject’. “Er wordt wel eens beweerd dat onze cultuur dit model achter zich gelaten heeft, maar niets is minder waar. Nu we onze omgeving meer dan ooit via schermen benaderen,

zijn we er nog lang niet mee klaar. Heel wat intelligente hedendaagse schilderkunst getuigt daarvan,” voegt Frank Maes er nog aan toe.

Enkele weken na ons verkennend gesprek tijdens de autorit naar de galerie, krijg ik de werken van Franz Anaïs eindelijk in het echt te zien. Het is even naar adem happen, de beelden schreeuwen om een confrontatie. Dit werk kan je onmogelijk zomaar passeren. Eén ding is zeker: het werk van Franz Anaïs staat met een uitgesproken beeldtaal duidelijk op zichzelf.

“De schilderijen van Cathérine Claeyé zijn bijna ongrijpbaar,” licht Frank Maes toe wanneer hij mij haar werk voorstelt bij een atelierbezoek. “Mijn werk is niet echt verankerd, het kan elk moment uit elkaar vallen,” zegt de kunstenares er zelf over. Claeyé’s landschappen zijn fragiel. Geschilderd met spaarzaam aangebrachte verfpartijen, hooguit enkele toetsen of verfstreken, zijn ze een combinatie van uitsparingen, leegtes. “Het weinige is zoveel,” aldus de kunstenares. “Hoe weinig is er nodig om water te suggereren?” Ze verwondert er zich nog steeds over en wij met haar. “Het gaat om een projectie,” zegt Maes. “Eigenlijk is het slechts wat verf op doek,” doorpikt Claeyé even de illusie. “Jouw werk is fragiel, maar tegelijkertijd manifest in zijn ongrijpbaarheid,” merkt Maes op.

“Met vrij weinig middelen weet Cathérine Claeyé een heel diverse ruimtelijke ervaring op te roepen”, schreef Frank Maes een poosje geleden. “Haar landschappen worden gekenmerkt door een spanning tussen de materiële componenten van het schilderij en de virtuele ruimte van het beeld waarin de toeschouwer kan duiken. Een spanning ook tussen het concrete en het imaginaire, het letterlijke en het mogelijke.” In zekere zin is het een erotische spanning. “Want wat is erotiek anders dan een spanning opgebouwd op basis van verschijningen die heel gemakkelijk doorpikt kunnen worden,” legt de curator ons uit tijdens het atelierbezoek. Een erotische spanning ‘in the eye of the beholder’. Een “verleidelijke suggestie,” begrijp ik. “Die dubbelzinnige ambiguïteit die nooit opgelost geraakt,

maakt de kwaliteit van jouw werk,” richt de curator zich tot de kunstenaressen. Claeys’ werken blijven letterlijk ‘werken’. De toeschouwer kan ze nooit echt vastpinnen op iets. Het beeld kantelt voortdurend. In een flits ziet de toeschouwer een gat in het beeld als een idyllische vijver, een seconde later is er alleen nog het bodemloze gat: het verschijnende en verdwijnende landschap.

“Ik begin altijd opnieuw,” vertelt de kunstenaar. “Elk werk is een nieuwe wereld.” Claeys’ oeuvre kent dan ook een grote verscheidenheid en tegelijkertijd heeft het een onmiskenbare eigenheid binnen het genre van het landschap. Een genre waarin al zoveel de revue passeerde. Omdat elk werk een nieuwe wereld is, wordt de toeschouwer nooit ondersteund door ‘gewenning’. Elk schilderij is een toegang tot een “zone” (vandaar de titels van haar werken) die je kan betreden om te ontdekken en ervaren. Zelfs als de toegang minimaal is, blijft er steeds de uitnodiging. Die moet de toeschouwer grijpen om zijn of haar eigen pad binnen Claeys’ oeuvre te bewandelen. Zo worden de schilderijen als het ware onderzoeksobjecten van het aftastende oog van de toeschouwer.

“Je hebt het talent om iets te laten gebeuren,” richt Maes zich opnieuw tot de kunstenaar. “Maar ik moet steeds alert zijn voor wat er zich voordoet. Het ‘laten gebeuren’ is een actief proces van beslissingen nemen. Het vergt een opperste concentratie,” verzekert de kunstenaar ons.

“Cathérine Claeys werk balanceert op het scherp van de snee, op de grens tussen alles en niets, het schijnbaar onnozele en het sublieme. Tegelijkertijd gekenmerkt door een kinderlijke speelsheid en een existentiële geladenheid, heeft haar werk bijna iets absoluuts,” besluit de curator.

De schilderijen van Adam Leech zijn overduidelijk een spel: tussen 'voor' en 'achter', positieve en negatieve ruimtes, dieptes en ondieptes, twee en drie dimensies, mens, dier of ding. Een spel met de toeschouwer, de ruimte van het schilderij en de figuren erin. "De figuren hebben iets verontrustends," merkt curator Frank Maes op. "Ze maken dat zowel de virtuele ruimte van het beeld als de toeschouwer zich in een 'tussen'-toestand bevinden." Leech' schilderijen zijn ook een spel van verschillende identiteiten en hun onbestemdheid. Zo draagt de figuur *Rasta-Poleon* drie identiteiten in zich: de rastafari, Napoleon en een vrouwelijke figuur, geconstrueerd uit de vorige twee. "De vrouw kijkt verrast," zegt de kunstenaar. "Ook voor haar is deze identiteit nieuw. Ze is overduidelijk een constructie, uit papier gesneden." "Of een trompe-l'oeil op papier," suggereert de curator. Ondanks haar kunstmatig karakter, straalt de figuur een zekere sympathie uit. Ze biedt de toeschouwer de mogelijkheid haar, als een vrouw van vlees en bloed, in de ogen te kijken. Ook *Yellow Fever* en *Black Russian* zijn hybride identiteiten: de versmelting van een soldaat met een geisha en een Russische met een zwarte dame. "Deze figuren zijn een reactie op het tribalisme van de identiteitspolitiek die vandaag hoogtij viert," maakt Adam Leech me duidelijk. "Wat ze uitdrukken, is dat mensen niet tot dergelijke identiteiten gereduceerd kunnen worden, vermits die altijd contradicties belichamen." Ze zijn het product "van formele beslissingen tijdens het schilderen," voegt hij eraan toe. Het gaat in de eerste plaats om gezichten, die de toeschouwer kan aflezen. Ook *Tiki* is

een hybride: een kitscherige, Caravaggio-achtige figuur, vermengd met een Hawaïaanse dame. De geportretteerde schijnt er niet mee opgezet. “Waarom deed je mij dit aan?” lijkt ze te vragen. Deze reeks schilderijen is voornamelijk bevolkt door vrouwen. Zo omarmt Adam Leech een hardnekkige problematiek, waar hij al zijn hele loopbaan mee worstelt: hoe, als mannelijke kunstenaar, vrouwen te representeren. In deze schilderijen drukt hij zichzelf uit door middel van de vrouwelijke vorm. Tegelijk geeft hij zijn vrouwelijke protagonisten de mogelijkheid om schepper te worden van de eigen vorm en aldus de macht van hem over te nemen. Zo is er bijvoorbeeld in *Black Out* de dame in zwarte jurk, een verpersoonlijking van ‘donker licht’. “Ze richt zich tot ons met een spottende blik,” merk ik op. “Alsof ze iets weet wat wij niet weten,” beaamt Leech. De overwegende afwezigheid van de mannelijke figuur gaat dan weer over zijn onvermogen om die te schilderen. “Traditioneel worden ze geportretteerd als machtssymbolen, wat ik onaanvaardbaar vind. Het is een uitdaging om hiervoor een alternatief te vinden,” zegt de kunstenaar. In *Momentopname* is het echter de vrouw die afwezig is, weggeknipt uit het beeld. De vader, uit papier gemodelleerd, probeert vergeefs aanwezig te zijn. In *Holding* zien we een oudere vrouw die zich wanhopig vastklampt aan een figuur die er helaas niet meer is. Een afwezige geliefde? De laatste restjes jeugdigheid? Het lijkt een obsessie “en in zekere zin wordt de dame één met haar object van verlangen,” aldus de curator. Beide seksen versmelten in *Pole Dancer*: een vrouw wordt man al draaiend rond een

paal. Om de verhoudingen van deze hybride juist te krijgen, maakte Leech maquettes van de geschil-derde ruimte en van de figuur. Hij wikkelde de danser letterlijk rond een paal en ontdekte dat de figuur lang genoeg moest zijn om de juiste proporties te behouden. In *Allegory - Darkness* lijkt een figuur duisternis uit haar haren te onttrekken. Enerzijds oogt ze een jonge vrouw, anderzijds lijkt ze, door de afwezigheid van rondingen, een 18e-eeuwse schilder met strik, hoog opgetrokken pantalon en bijhorende broeksriem. Als een kind dat een verkleedpartijtje houdt, onwetend. Hierdoor kan de toeschouwer zich tegelijkertijd geamuseerd, meelevend en superieur voelen. “Doorgaans resulteren je beelden uit een samenvoeging van details uit foto’s. Is dat hier anders?” vraagt Frank Maes de kunstenaar. Voor dit werk is Leech inderdaad vertrokken van fragmenten uit schilderijen. En dat geeft een ander resultaat. De houding van de figuur wordt er in door bepaald: de manier waarop het hoofd en de nek gedraaid zijn, is overduidelijk een schilderkunstige constructie, want onmogelijk in realiteit. Tegenover dit allegorische schilderij bevindt zich *Allegory - Greed - Hebzucht*. De geportretteerde dame grijpt het hele schilderij of de hele bundel graan: ze graait naar alles, leeft een leven vol overdaad, “maar wordt tegelijkertijd ziek van haar hebzucht en voelt zich schuldig,” voegt de curator toe. Dezelfde gemengde gevoelens waren bijvoorbeeld de Hollandse Gouden Eeuw niet vreemd, zoals de titel van Simon Schama’s bekende boek *Overvloed en onbehagen* aangeeft. Een ambigüiteit die ook ons vertrouwd is.

Initiatiefnemers: Johan Blanckaert & Veronique Ghekiere, Dirk Castelein & Hilde Devos, Pierre Debra & Charlotte Houtsaeger, Wim Dejonghe & Caroline Pill, Marc Ecker & Ann Braet, Frank Maes & Astrid Bonduel, Ivan Maes, Niko Maes

Sponsors: Maes Promotie en Constructie, Castelein, Ivan en Anny Maes, Advocatenkantoor Pierre Debra

Adviseurs: Thomas Caron, Luc Derycke, Sam Eggermont, Lieven Pyfferoen, Rolf Quaghebeur

EMERGENT-team: Roxane Baeyens, Ann Cesteleyn, Jelle Clarisse, Lien Craps, Frank Maes en Lieven Pyfferoen.

Met dank aan de kunstenaars.

EMERGENT
Grote Markt 26, 8630 Veurne
galerie@emergent.be
www.emergent.be